

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Доненка Валерія Вікторовича
на дисертацію Москвича Віталія Степановича на тему
«Адміністративно-правове забезпечення системи переходу від військової
служби до цивільного життя», поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне
право і процес; фінансове право; інформаційне право**

Актуальність теми дослідження. Повномасштабне вторгнення призвело до збільшення кількості ветеранів війни та актуалізувало їхні потреби, задоволення яких має принципове значення. В умовах сьогодення ми спостерігаємо розгалуженість законодавства про соціально-правовий захист ветеранів війни, що ускладнює реалізацію окремих прав та набуття гарантій. Також, на жаль, присутня проблема соціальної відчуженості та стигматизації ветеранів війни, яка ускладнює їхню адаптацію в суспільстві. Вбачається, що така ситуація склалася внаслідок відсутності попереднього наукового обґрунтування природи та окремих методологічних засад забезпечення системи переходу від військової служби до цивільного життя. Також наявні проблеми, пов'язані з відсутністю комплексного досвіду реінтеграції ветеранів війни в Україні, що тільки ускладнює ситуацію. З огляду на це, тема дисертаційного дослідження Москвича Віталія Степановича є достатньо актуальним напрямком наукового пошуку.

Дисертація виконана відповідно до пункту 3.5 «Правові механізми забезпечення та захисту, гарантій додержання прав і свобод людини і громадянина» Основних наукових напрямів та найважливіших проблем

фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2024–2028 роки, Розділу 8 «Рівень життя, зайнятість та соціальна підтримка населення» Стратегії людського розвитку, затвердженої Указом Президента України від 02 червня 2021 року № 225/2021.

Цінність творчого пошуку автора також полягає у тому, що дисертація виконана з урахуванням науково-теоретичних досліджень різних галузей юридичної науки, аналізу чинних нормативно-правових актів, які регулюють процес соціального захисту ветеранів війни і членів їхніх сімей. Саме це й дозволило дисертанту сформулювати пропозиції щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства України у цій сфері.

Мета і завдання дослідження, їхня постановка та послідовність дозволяють розкрити основний зміст теми дисертації. Об'єкт та предмет дослідження сформульовані достатньо чітко та зрозуміло, що і дозволило комплексно проаналізувати поставлену проблему, не виходячи за межі наукової спеціальності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, які сформульовані у дисертації. Гіпотезою дисертаційного дослідження є те, що на сучасному етапі відсутні комплексні наукові праці, у яких розкриваються особливості адміністративно-правового забезпечення системи переходу від військової служби до цивільного життя. В рамках вирішення цієї проблеми запропоновано низку теоретичних положень, змін та доповнень до вітчизняного законодавства, спрямованих на розвиток теорії адміністративного права України. За методологічну основу дослідження взято системний підхід до визначення сучасного стану законодавства і практики реалізації політики у сфері соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей.

Теоретичною базою дослідження стали роботи вітчизняних і зарубіжних науковців, в яких викладені фундаментальні положення про систему соціально-правового захисту ветеранів війни в Україні. Під час

дослідження, також були використані і праці відомих теоретиків права, а також визнаних учених-адміністративістів, які надали дослідженню комплексності, достовірності та об'єктивності.

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими, з точки зору логіки та методології наукового дослідження. Їхньому отриманню передувала значна робота з аналізу нормативних актів, вітчизняних та зарубіжних наукових джерел, в яких висвітлюються питання реінтеграції ветеранів війни. Високий ступінь вірогідності та наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено використанням значного обсягу літературних джерел, узагальнених практичних матеріалів й відповідних наукових методів. Це дозволило дисертанту сформулювати низку важливих наукових положень, пропозицій, висновків та рекомендацій.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів дослідження, наукових оцінок, пропозицій і рекомендацій, теоретичних узагальнень та висновків, які складають основний зміст дисертаційної роботи Москвича Віталія Степановича, в значній мірі зумовлюється актуальністю обраної теми та вдалим напрямом дослідження. Дійсно, наукова робота є комплексним дослідженням адміністративно-правових аспектів забезпечення системи переходу від військової служби до цивільного життя. У дисертації порушені не досліджені раніше наукові і практичні задачі, розв'язання яких дозволило одержати цікаві з наукової точки зору результати і сформулювати чимало авторських пропозицій та класифікацій. З урахуванням цього, можна стверджувати, що новизна дисертаційного дослідження проявляється як у самому підході до досліджуваних питань, так і в запропонованому розв'язанні важливих наукових проблем.

У **першому розділі** дослідження автор здійснює теоретико-правовий аналіз системи переходу як об'єкта адміністративно-правового регулювання. Цей розділ є своєрідним фундаментом подальшого наукового осмислення структури, механізма та правового статусу учасників системи переходу.

У цьому розділі здобувач досить вдало відзначає, що перехід від військової служби до цивільного життя здійснюється на підставі діяльності уповноважених органів влади та посадових осіб через процес змін і трансформацій, які позиціонуються у якості результату діяльності вказаних суб'єктів у безпосередній взаємодії з самими учасниками переходу.

Досить позитивно сприймається думка автора стосовно того, що адміністративно-правовий механізм системи переходу від військової служби до цивільного життя наділений здатністю впливати на відповідні адміністративно-правові відносини через систему уповноважених суб'єктів та їхні окреслені повноваження.

Не можна не погодитися з дисертантом в частині того, що адміністративно-правовий механізм забезпечення системи переходу від військової служби до цивільного життя пов'язаний з трьома ключовими елементами: державне управління у сфері соціального захисту населення, державна політика у сфері соціального захисту ветеранів війни і членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, конституційні права ветеранів війни.

У другому розділі дисертації автор досліджує правовий статус суб'єктів забезпечення системи переходу від військової служби до цивільного життя.

На підставі комплексного наукового аналізу дисертант пропонує наступне визначення суб'єкта системи переходу від військової служби до цивільного життя: учасник правовідносин, який на основі законодавчо визначеної компетенції та повноважень забезпечує практичну реалізацію організаційно-правових форм в рамках системи переходу, обумовлених необхідністю гарантування інтересів держави та суспільства у сфері соціально-економічного захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей.

Так само позитивно сприймається думка автора відносно того, що форми діяльності місцевої влади є практичним втіленням її повноважень, і надають останнім спрямованості, ефективності та функціональності, а в системі переходу ці форми дозволяють досягти стратегічних цілей та

пов'язати учасників системи з громадами на рівні залучення до прийняття управлінських рішень та отримання гарантій від держави.

На позитивну оцінку заслуговує пропозиція автора щодо поділу повноважень органів виконавчої влади в системі переходу від військової служби до цивільного життя на наступні групи: 1) установчі (повноваження, які пов'язані з організацією функціонування системи переходу та окреслення кола її учасників); 2) основні (повноваження, які пов'язані з наданням ветеранам війни та членам їхніх сімей комплексу передбачених законодавством соціально-економічних та організаційно-правових гарантій); 3) допоміжні (повноваження, які зумовлені необхідністю вирішення в рамках системи додаткових, забезпечувальних завдань).

У **третьому розділі** дослідження автор визначає та характеризує проблеми та перспективи розбудови в Україні системи переходу від військової служби до цивільного життя.

На позитивну оцінку заслуговує пропозиція автора щодо прийняття Закону України «Про перехід від військової служби до цивільного життя», в якому слід деталізувати модель «стимул–реакція», яка дозволяє включати в систему переходу тільки актуальні компоненти, запит в яких демонструють самі учасники.

Автор доволі комплексно та вдало систематизує наступний позитивний зарубіжний досвід розбудови системи реінтеграції ветеранів війни, який необхідно використати в Україні: комплексний підхід до процесу реінтеграції ветеранів війни; мультидисциплінарність заходів в рамках системи переходу; застосування моделі «стимул–реакція»; посилення освітньої складової в структурі системи переходу; застосування матеріальних стимулів на етапі звільнення з військової служби; залучення мережі благодійних неурядових організацій для соціально-економічної підтримки учасників системи переходу; проведення потужних адвокаційних кампаній на підтримку ветеранської спільноти та її реінтеграцію.

Практична і теоретична значущість результатів дисертаційного дослідження. У роботі Москвича Віталія Степановича сформульовано важливі для науки адміністративного права теоретичні висновки й практичні рекомендації. Вони можуть бути використані у правотворчій і правозастосовній діяльності, а також у навчальному процесі.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Оцінюючи, в цілому позитивно дисертацію Москвича Віталія Степановича, слід зазначити, що деякі її положення є спірними та потребують додаткової аргументації.

1. На сторінці 140 дисертації автор зазначає, що однією з проблем реалізації органами виконавчої влади повноважень в рамках системи переходу є дублювання повноважень окремих органів виконавчої влади. Вбачається, що в дисертації бракує прикладів такого дублювання.

2. Досліджуючи зарубіжний досвід розбудови системи переходу від військової служби до цивільного життя, автор чомусь не надав належної уваги законодавству інших країн, а зосередився виключно на практичних заходах в рамках реінтеграції ветеранів війни.

3. На сторінці 164 дисертації автор пропонує окремі потреби учасників системи переходу формалізувати не на рівні загальнодержавних стратегій, а в межах регіональних програм. Необхідно уточнити критерії розмежування потреб та додатково аргументувати цю пропозицію.

Викладені зауваження переважно мають дискусійний характер і тому суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи. Вони викликані інтересом до цього дослідження, новизною та актуальністю питань, що підняті автором. Наявність таких дискусійних питань є свідченням творчого характеру роботи та спроби вирішення теоретично складних і практично важливих проблем, що мають суттєве значення для науки адміністративного права. Розроблені в дисертації ідеї можуть бути базою для подальшого плідного дослідження теми.

Висновок щодо дослідження. Загальний аналіз роботи свідчить про самостійність і цілісність проведеного дослідження, його актуальність і високий науковий рівень, теоретичне й практичне значення. Автореферат дисертації відповідає змісту дисертації й повністю відображає основні положення та результати дослідження. Дисертацію оформлено відповідно до вимог встановлених Міністерством освіти і науки України.

На підставі викладеного вище можна зробити висновок, що дисертація «Адміністративно-правове забезпечення системи переходу від військової служби до цивільного життя» є самостійним, цілісним, завершеним, комплексним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, запропоновано нове вирішення наукової проблеми, що полягає в комплексному аналізі стану та визначенні перспектив розвитку означеної системи переведення в Україні. Робота відповідає вимогам, які закріплені у п. п. 9, 10, 12-13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами), які висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор – Москвич Віталій Степанович – на основі публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент –

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри публічного та приватного права

Університету митної справи та фінансів

В. В. Доненко

Віталій Степанович Москвич

*Проректор з наукових
УМСФ*

В. В. Доненко